

Oficjalny portal informacyjny Gminy Kołaczyce

Adres artykułu: <https://kolaczyce.pl/artukul/123-220-zabytki-krajowice>

Zabytki Krajowice

W odległości 5 km od centrum Jasła, na północnym jego obrzeżu leży miejscowość Krajowice, należąca do gminy Kołaczyce. Sąsiaduje ona od południa z jasielskimi dzielnicami Bryły i Krajowice, ta druga, włączona do miasta, stanowiła dawniej południowe tereny lesistych gruntów Kołaczyc. Krajowice położone są orograficznie na prawym brzegu Wisłoki, natomiast po lewej stronie rozpościera się wieś Wróblowa.

Krajowice początkami osadnictwa na tym terenie sięgają ok. 4000 lat wstecz. Odkryte i przebadane mogiły kurhanowe w lesie, na wschód od wsi, z okresu kultury sznurkowej świadczą o tych początkach. Tereny, na których leżą dzisiaj Krajowice, już w XII wieku należały do rycerskiego rodu Bogoriów. Po nich właścicielami było opactwo benedyktyńców z Tyńca, co potwierdził w 1319 roku król Władysław Łokietek. O istnieniu zamku Golesz dowiadujemy się rok później z istniejących dokumentów. Na prawie polskim wieś była do roku 1456, w którym to Kazimierz Jagiellończyk przeniósł ją na prawo niemieckie. Wówczas w Krajowicach znajdowały się: folwark klasztorny, młyn i karczma; świadczy to o dobrym zagospodarowaniu osady. Krajowice tak jak większości miejscowości na tych terenach, nie ominęły wojny. Zniszczył je najazd węgierski w 1474 roku, później szwedzki i Siedmiogrodzianie w latach 1655 - 1657. Terenom tym nie obce były również klęski żywiołowe. W posiadaniu opactwa Krajowice były od 1796 roku. Spółka Friese i Eder stała się posiadaczem tych terenów po sprzedaniu ich przez rząd austriacki. Na początku naszego stulecia miejscowy majątek stanowił własność Nowotnych. Dwa cmentarze wojskowe na terenie wsi i przysiółka Podzamcze świadczą o walkach, jakie miały tu miejsce. W latach międzywojennych w południowej części wsi zbudowano zakłady zbrojeniowe COP, dzisiejsze Zakłady Tworzyw Sztucznych "GAMRAT", włączone do Jasła. W latach okupacji działała konspiracja zbrojna Związek Walki Zbrojnej i Armia Krajowa (ZWZ/AK), wchodząca w skład placówki Kołaczyce. Krajowice wyzwolone zostały 17 stycznia 1945 roku. Dzisiaj jest to jedna z nowocześniejszych, dynamicznie rozwijających się wsi.

W Krajowicach warto zobaczyć:

- Malownicze tereny nad Wisłoką.
- Cmentarze żołnierskie z I wojny światowej. Jeden znajduje się na terenie wsi ok. 500 m od drogi Jasło - Pilzno. Pochowani są w nim wspólnie Niemcy i Rosjanie. Drugi na Podzamczu: są tam cztery groby pojedyncze i trzydzieści siedem zbiorowych. Spoczywają w nich żołnierze pułków grenadierów i piechoty pułków

pruskich oraz Rosjanie.

- Mogiłę żydowską. Pochowani w niej są Żydzi rozstrzelani przez Niemców w 1942 roku. Znajduje się ona na południowym - wschodzie, po prawej stronie drogi z Jasła do Krajowic.
- Golesz. Są to ślady wczesnośredniowiecznego grodziska (XII - XIII wiek) oraz resztki ruin zamczku murowanego z XIV wieku. Żeby rozpoznać założenie zamku, należałoby przeprowadzić gruntowne badania archeologiczne, zatem z konieczności wszystkie informacje o tej warowni opierają się na "Kodeksie dyplomatycznym klasztoru tynieckiego". Czytamy w nim: "Benedyktynom zawdzięcza na pewno powstanie jeszcze w XII wieku osada Krajowice, którą w 1319 roku Władysław Łokietek wraz z innymi klasztorami, wsiami i zamkiem Golesz przysądził klasztorowi".

Pierwszy (najstarszy) zapis historyczny na jego temat mówi, że wraz z Krajowicami i okolicznymi wsiami, zamek Golesz w 1319 roku został podporządkowany klasztorowi. Zapis ten łączy się ze sporem pomiędzy Jakubem z Bogorii, podkomorzym sandomierskim, a opatem tynieckim o zajęcie przez Jakuba, gródka Golesz, leżącego koło Kołaczyc z całym kluczem posiadłości do których opactwo rozściło sobie pretensje. Władysław Łokietek przysądził wyrokiem wydanym w Trzebini 9 lutego 1319 roku zamek Golesz z okolicznymi wioskami a więc na pewno z Kołaczycami opatowi tynieckiemu (Jakub Bogoria na rozprawę nie przybył). Z materiałów dotyczących tej sprawy dowiadujemy się, że przed 1319 r. Golesz wraz z wsiami Krajowice, Warzyce, Ujazd, Łęgosz, Cieklin, Siepietnica, Zagórzany i Stróże miał należeć do klasztoru. Były to niegdyś, jak podają zapisy, posiadłości rodowe Bogoriów.

Z wyroku królewskiego wynika, że wszystkie posiadłości oprócz grodu Golesz, Krajowic i Warzyc miały powrócić do klasztoru. Te trzy pozostawiono w rękach Jakuba Bogorii. Prawdopodobnie wtedy, jak podaje profesor Węgrzyński z Jasła, nastąpiła budowa nowego murowanego zamku, w miejsce starego, drewnianego. Wsie Krajowice i Warzyce winien on być zmeliorować, a gród Golesz odbudować. Musiał to więc być gród stary, najpewniej jeszcze z czasów władztwa Bogoriów, zwłaszcza jeśli uznać, że Jakub Bogoria zajął go prawem retraktu. Już w ostatniej ćwierci XIII wieku dobra te były we władaniu klasztoru tynieckiego, o czym świadczy przywilej Leszka Czarnego z 1288 roku. Nie wiadomo jaką rolę odgrywał Golesz pierwotnie. Czy powstał wcześniej od Kołaczyc, czy też odwrotnie. Wydaje się, że Kołaczycy jako osada powstały wcześniej. Można się domyślać, że gród był czołem opola obejmującego najbliższe posiadłości rodowe Bogoriów.

W 1320 roku Golesz był rewindykowany na rzecz klasztoru. Ks. Józef Filipek w

monografii Kołaczyc, opartej na pracy ks. Władysława Sarny, opisując historię zamku Golesz podaje, że "dziś /1939 rok/ jednak małe już szczątki tej starej budowy można oglądać i nie podobna z tego co pozostało sądzić o dawnym rozkładzie zamku. Z murów bowiem wznoszących się dotąd ponad ziemię, pozostała tylko okrągła wieża narożna (niedawno rozsypała się górna część tej wieży), reszta zaś rozsypawszy się w gruzy i zrównawszy z ziemią zaledwo i to niedokładnie wskazuje położenie zewnętrznych murów". Obecnie sytuacja przedstawia się znacznie gorzej. Dla rozpoznania ukształtowania zamku trzeba by prowadzić prace wykopaliskowe. Wiadomo ze starych zapisów, że wieża zamku w kształcie koła o średnicy 2 m, sięgała 2, 15 m pod ziemię. W odległości 26 m od tej wieży znajdowała się druga wieża narożna zamku, podobna do poprzedniej. Mury zamku idące wzdłuż gościńca wynosiły około 18 m długości. Na przeciwko tych murów ciągnęła się od pierwszej baszty druga ściana murów zamku o długości ok. 25 m. W jednej z pozostałych dwóch ścian poprzecznych zamków, w odległości 8 m z jednej i drugiej strony od naroży, a więc w samym środku tego boku zamkowego prawdopodobnie była brama główna wiodąca do zamku. Stając w tym otworze można było domyślić się drogi przecinającej wysoki wał mający u podstawy 11m a zwężający się ku górze w którego ramy ujęta została droga prowadząca na dziedziniec zamkowy. Istniejącą ścieżką z góry zamkowej obniżającą się w dół do drogi biegnącej do Jasła, przechodzi się jak gdyby drogą utworzoną przez ogromne głazy. Nie można ulegać wątpliwości, jak podaje ks. Filipek, że kamienie te a zwłaszcza większe natura sama w tym miejscu osadziła, jak również to, że położenie ich w celu obrony zamku wykorzystano. Gdyby głazy te przydatnymi nie były, usunięto by je w dół. U stóp góry zamkowej znajdowała się karczma z kamienia, prawdopodobnie wybudowana wtedy co i sam zamek. Podanie mówi, że król Jan Kazimierz zdążając ze Śląska do Lwowa w 1656 roku zatrzymał się w tej karczmie. Wydaje się to jednak mało prawdopodobne, gdyż wygodniej i bezpieczniej było się zatrzymać w zamku Golesz. Dawna nazwa zamku Golesz, istniejąca w dokumentach, od której niektórzy dopatrują się urobienia nazwy Kołaczyc, poszła w zapomnienie.

Z podnóża góry zamkowej od strony gościńca idącego z Jasła roztacza się widok na dolinę Wiśłoki i leżące u ujścia Jasiołki miasto Jasło. Kto i kiedy zbudował zamek Golesz nie wiadomo. Można jednak przypuszczać, że jego położenie wyraźnie wskazuje, że miał on zadanie obrony przejścia w zwężającej się w tym miejscu doliny Wiśłoki, nad którą wznosi się góra zamkowa. Był zatem on grodem stróżowym. Wprawdzie jak to wynika z zapisów w okresie średniowiecznym, około VIII - IX wieku, powstał w okolicy wielkie grody wiślańskie, świadczące zarówno o postępach osadnictwa i przemianach gospodarczo - społecznych, prowadzących do feudalizacji społeczeństwa oraz związków politycznych z rejonem krakowsko -

wiślackim. Prawdopodobnie w pierwszej połowie XI wieku grody te upadły. Ruiny niektórych zostały odnalezione pod Trzcinicą i Brzezową, należą do najokazalszych grodzisk polskich. Jednak jak podaje profesor Węgrzyński, budowa zamków należała do prastarego systemu obrony dolin rzecznych, jako jedynych w tym czasie szlaków komunikacyjnych w pierwotnych czasach Polski, pokrytej puszciami leśnymi, zwłaszcza na podgórzu karpackim, gdzie doliny te prowadziły do sąsiednich Węgier można przypuszczać z dużym prawdopodobieństwem, że początki zamku Golesz, podobnie jak Czchowa i Melsztyna sięgają bardzo dawnych czasów, najprawdopodobniej czasów Bolesława Chrobrego. Zamek Golesz został też zbudowany dla obrony Wisłoki, potwierdza to pierwotna nazwa Krajowic jaka utrzymała się do 1334 roku tj.: Krajowski bród. Był tu bród - miejsce przez, które łatwo się przeprowić. Aby więc nieprzyjaciel nie mógł zagrozić od tej strony, postawiono strażnicę.

Golesz stanowił niejako centrum posiadłości klasztoru tyńckiego, leżących nad rzekami Białą, Ropą i Wisłoką. Na czele grodu stał starosta, jako urzędnik opacki a w czynnościach zastępował go burgrabia, któremu pomagał pisarz zamkowy (notariusz). Golesz stanowił zarówno centrum administracyjne rozległych dóbr klasztornych, jak i miejscem zbornym rycerstwa, które opat był zobowiązany wystawić na każde pospolite ruszenie. Zamek był również siedzibą najwyższego sądu prawa niemieckiego, zwanego także sądem leńskim dla sołtysów Kołaczyc, Krajowic, Brzysk, Kłodawy, Ujazdu, Wróblowej, Lipnicy, Brył, Bączalu, Warzyc, Bierówki, Chrzastówki, Niepli i innych. Podczas najazdu Węgrów z 1474 roku, podczas którego zostały zniszczone: miasto i zamek w Żmigrodzie oraz miasta Jasło, Dębowiec, Kołaczyce, Brzostek, Frysztak, Dukla i Pilzno, tylko zamek Golesz i Krosno zdołały się obronić przed najeźdźcą. Zamek jak wspomina Jan Długosz, za rządów opata Macieja, był mocno zniszczony i dopiero za czasów opata Andrzeja Oszka, tj. po 1477 roku został odbudowany. Istnieją jednak przesłanki, że podczas najazdu na Polskę Rakoczego w 1657 roku zamek Golesz został zdobyty i spalony i że od tego czasu nie odbudowywany zaczął popadać w ruinę.

Zapraszamy do zapoznania się Gminnymi Kartami Adresowymi Zabytków Nieruchomych.

Karty Adresowe Zabytków Nieruchomych

[1. Kapliczka Matki Bożej](#)

[2. Mogiła rozstrzelanych](#)

[3. Ruiny Zamku Golez](#)

Zabytki Krajowice

Zabytki Krajowice

Metryczka

Opublikował w BIP:	Katarzyna Lisowska
Data opublikowania:	05.09.2022 13:24
Ostatnio zaktualizował:	Katarzyna Lisowska
Data ostatniej aktualizacji:	06.09.2022 14:48
Liczba wyświetleń:	33